

Національний університет
«Одеська Юридична Академія»

Факультет прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції)

Кафедра криміналістики, судових експертиз
та поліграфології

Національний центр судових експертиз
при Міністерстві юстиції
Республіки Молдова

Міжнародна громадська організація
«Конгрес Криміналістів»

Одеський науково-дослідний
Інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«КРИМІНАЛІСТИКА МАЙБУТНЬОГО:
ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ,
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ,
ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ»

м. Одеса

05 червня 2026 року

КРИМІНАЛІСТИКА МАЙБУТНЬОГО: ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

5 червня 2026 р.

*Одеса
2026*

CRIMINALISTICS OF THE FUTURE: DIGITAL INNOVATIONS, ARTIFICIAL INTELLIGENCE, GLOBAL CHALLENGES AND THREATS

**Proceedings of the International Scientific and Practical
Conference**

5 June 2026

*Odesa
2026*

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології НУ«ОЮА» (протокол № 20 від 12 червня 2026 року)
Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ОНДІСЕ (протокол №4 від 22 червня 2026 року)*

Криміналістика майбутнього: цифрові інновації, штучний інтелект, глобальні виклики та загрози: збірник матеріалів міжнар. наук.–практ. конф. (м. Одеса, 5 черв. 2026 р.) / [орг. комітет: С. Ківалов, М. Аракелян, О. Катаррага, Д. Кішко, В. Шепітько, Д. Колодін, А. Колодіна Л. Аркуша, та ін.]; Нац. ун–т «Одеська юридична академія», кафедра криміналістики, судових експертиз та поліграфології; Національний центр судових експертиз при Міністерстві юстиції Республіки Молдова; Одеський науково–дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Міжнародна громадська організація «Конгрес криміналістів». Одеса: НУ «ОЮА», 2026. 564 с.

У збірнику викладено матеріали Міжнародної науково–практичної конференції «Криміналістика майбутнього: цифрові інновації, штучний інтелект, глобальні виклики та загрози», проведеної 5 червня 2026 року Національним університетом «Одеська юридична академія» за участю українських та іноземних науковців, судових експертів, представників правоохоронних органів, практиків, приватних експертів і здобувачів наукових ступенів. Матеріали присвячено криміналістичним інноваціям, цифровим технологіям, штучному інтелекту, розслідуванню злочинів у кіберпросторі, кримінально–правовим і кримінологічним викликам цифровізації, а також кримінально–процесуальним, оперативнорозшуковим та криміналістичним аспектам документування злочинів у цифровий час.

Висловлюємо вдячність усім авторам за активну участь, якісний науковий матеріал та дотримання принципів академічної доброчесності.

Матеріали викладені в авторській редакції.

Відповідальність за зміст, наукову новизну, коректність цитування та достовірність фактичного матеріалу несуть автори.

© НУ «Одеська юридична академія», 2026

© Автори статей, 2026

*Recommended for publication by the decision of the Department of Criminalistics, Forensic Examinations and Polygraphology NU «OLA» (Pr. 20, June, 12, 2026)
Recommended for publication by the decision of the Academic Council of ONDISE (Pr. 4, June, 22, 2026)*

Criminalistics of the Future: Digital Innovations, Artificial Intelligence, Global Challenges and Threats: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Odesa, 5 June 2026) / [Organizing Committee: S. Kivalov, M. Arakelyan, O. Cataraga, D. Kishko, V. Shepitko, A. Kolodina, D. Kolodin, L. Arkusha, et al.]; National University «Odesa Law Academy», Department of Criminalistics, Forensic Examinations and Polygraphology; National Centre of Judicial Expertise of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova; Odesa Scientific Research Institute of Forensic Examinations of the Ministry of Justice of Ukraine; International Public Organization «Congress of Criminalists». Odesa: NU «OLA», 2026. 564 p.

The Proceedings contain papers presented at the International Scientific and Practical Conference «Criminalistics of the Future: Digital Innovations, Artificial Intelligence, Global Challenges and Threats», held on 5 June 2026 by the National University «Odesa Law Academy». The conference brought together Ukrainian and foreign scholars, forensic experts, representatives of law enforcement agencies, practitioners, private experts and postgraduate researchers. The materials cover criminalistics innovations, digital technologies, artificial intelligence, expert support for justice, investigation of crimes in cyberspace, criminal law and criminological challenges of digitalization, as well as criminal procedure, operational–search and criminalistics aspects of documenting crimes in the digital age.

We express our sincere gratitude to all authors for their active participation, high–quality academic contributions and adherence to academic integrity.

The materials are published in the authors' original versions.

Authors bear responsibility for the content, scientific novelty, accuracy of citations and reliability of factual information.

© National University «Odesa Law Academy», 2026

© Authors of articles, 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРОКУРАТУРИ ТА СЛІДСТВА
(КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ)
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ, СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ТА ПОЛІГРАФОЛОГІЇ
(м. Одеса, Україна)**

**NATIONAL UNIVERSITY «ODESA LAW ACADEMY»
FACULTY OF PROSECUTION AND INVESTIGATION
(CRIMINAL JUSTICE)
DEPARTMENT OF CRIMINALISTICS, FORENSIC EXAMINATIONS AND
POLYGRAPHOLOGY
(Odesa, Ukraine)**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ЮСТИЦІЇ
РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА
(м. Кишинів, Республіка Молдова)
NATIONAL CENTRE OF JUDICIAL EXPERTISE
MINISTRY OF JUSTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
(Chişinău, Republic of Moldova)**

**ОДЕСЬКИЙ НАУКОВО–ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
(м. Одеса, Україна)
ODESA SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTE
OF FORENSIC EXAMINATIONS
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE
(Odesa, Ukraine)**

**МІЖНАРОДНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«КОНГРЕС КРИМІНАЛІСТІВ»
(Україна)
INTERNATIONAL PUBLIC ORGANIZATION
«CONGRESS OF CRIMINALISTS»
(Ukraine)**

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ:

Сергій КІВАЛОВ – Президент Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., академік;

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Мінас АРАКЕЛЯН – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
Денис КОЛОДІН – декан факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
Лариса АРКУША – завідувач кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор.

СПІВОРГАНІЗАТОРИ:

Ольга КАТАРАГА – директор Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії, д.ю.н.;
Пьотр ПЄТКОВИЧ – заступник директора Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії;
Дмитро КІШКО – директор Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України;
Антоніна ЧЕРЕМНОВА – вчений секретар Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, к.ю.н., доцент;
Валерій ШЕПІТЬКО – президент Міжнародної громадської організації «Конгрес криміналістів», д.ю.н., професор.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Дар'я МІНЧЕНКО – начальник відділу міжнародних зв'язків Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
Таїсія ІВАНІЙЧУК – директор наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія», к.біол.н.;
Сергій СТАРОДУБОВ – декан факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
Богдан ФАСІЙ – декан факультету судового та міжнародного права Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент
Євген ХИЖНЯК – декан факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент

- Віктор ЦИТРЯК** – заступник декана факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Юлія ГРЕСЬ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Олександр ЧЕРНОВ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ГОЛОВА РОБОЧОЇ ГРУПИ:

- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;

ЧЛЕНИ РОБОЧОЇ ГРУПИ:

- Вікторія ГРИНЕВИЧ** – в.о. директора Центру поліграфологічних досліджень та тестування, асистент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Ірина ПИШНЕНКО** – провідний фахівець відділу ліцензування, акредитації та забезпечення якості освіти, асистент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Олександра СТАУРСЬКА** – завідувач підготовчим відділенням, доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК / УКЛАДАЧІ:

- Лариса АРКУША** – завідувач кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор;
- Антоніна ЧЕРЕМНОВА** – вчений секретар Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, к.ю.н., доцент;
- Пьотр ПЕТКОВИЧ** – заступник директора Національного Центру судових експертиз Міністерства юстиції Республіки Молдова, судовий експерт вищої категорії;
- Валерій ШЕПІТЬКО** – президент Міжнародної громадської організації «Конгрес криміналістів», д.ю.н., професор;
- Юлія ГРЕСЬ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;

- Анна КОЛОДІНА** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент;
- Олександра СТАУРСЬКА** – завідувач підготовчим відділенням, доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».
- Олександр ЧЕРНОВ** – доцент кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії з галузі знань 08 «Право».

ЧЕРНОВ Олександр.....298
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІДПИСІВ
У ЦИФРОВИХ КОПІЯХ ДОКУМЕНТІВ

ЮСУПОВ Володимир, КИСІЛЬ Наталія.....303
ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ КРИМІНАЛІСТИКИ У ПРАКТИКУ ПРОВЕДЕННЯ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

СЕКЦІЯ 4.

КРИМІНАЛЬНО–ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВІД КІБЕРТЕРОРИЗМУ ДО АВТОНОМНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄННЯ

АРТЮХ Надія, КОЗАЧЕНКО Віталій.....308
КІБЕРБУЛІНГ У СИСТЕМІ ДЕТЕРМІНАНТ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ
МОЛОДІ

БЕРШАВСЬКА Анастасія.....313
ОРГАНІЗАЦІЙНО–ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ПОСОБНИЦТВОМ ДЕРЖАВІ–АГРЕСОРУ

ГОРБАЧОВА Ірина.....316
ІНФОРМАЦІЙНІ ВКИДИ ТА ЦИФРОВА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

ЄРОФЕЄВА Ольга.....321
МОТИВИ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ СПАДКОВИМ
МАЙНОМ

КЛИМЕНКО Дар'я, КОЗАЧЕНКО Віталій.....324
ЦИФРОВІ ФОРМИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ:
КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

КОЗАЧЕНКО Віталій.....329
ПРОБЛЕМА ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ:
КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

КУБАЄНКО Андрій.....334
ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
КРИМІНАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

ЛУКАЩУК Каріна.....	338
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	
ЛУЦЮК Павло.....	342
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ВПЕРШЕ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	
СИДОРЧУК Владислав, СИДОРЧУК Інна.....	348
КІБЕРТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА НАПРЯМКИ ПРОТИДІЇ	
СТЕПАНЕНКО Оксана.....	353
КІБЕРНАСИЛЬСТВО ЯК САМОСТІЙНА ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	
ТІТУНІНА Катерина.....	358
ПРОТИДІЯ РАДИКАЛІЗАЦІЇ ТА ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
ЦЕХАН Дмитро.....	362
ІДЕОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	
ЦИТРЯК Віктор.....	367
ЕФЕКТИВНІСТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ	

СЕКЦІЯ 5.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У ЦИФРОВИЙ ЧАС

АЛБУЛ Сергій.....	372
КРИМІНАЛЬНА РОЗВІДКА ЯК СИСТЕМНИЙ ЕЛЕМЕНТ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ВАЩУК Олеся.....	377
ПРОБЛЕМИ ДОСТОВІРНОСТІ ФОТО- ТА ВІДЕОДОКАЗІВ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ DEERFAKE-ТЕХНОЛОГІЙ	

DOI <https://doi.org/10.32837/11300.33603>

Степаненко Оксана

*доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,*

м. Одеса, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4677-9868>

e-mail: oksanastepanenko2015@gmail.com

КІБЕРНАСИЛЬСТВО ЯК САМОСТІЙНА ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

У тезах досліджено поняття, ознаки та основні прояви кібернасильства, а також проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо визнання кібернасильства однією з форм домашнього насильства. Обґрунтовано доцільність виокремлення кібернасильства як самостійної форми домашнього насильства.

Ключові слова: кібернасильство, домашнє насильство, ЄСПЛ, цифрове насильство, права людини.

Oksana Stepanenko

*Doctor of Law, Associate Professor,
Head of the Department of Criminal Law,
National University «Odesa Law Academy»,
Odesa, Ukraine*

CYBERVIOLENCE AS AN INDEPENDENT FORM OF DOMESTIC VIOLENCE

The theses examine the concept, characteristics, and main manifestations of cyberviolence, as well as analyse the case law of the European Court of Human Rights regarding the recognition of cyberviolence as one of the forms of domestic violence. The expediency of distinguishing cyberviolence as an independent form of domestic violence is substantiated.

Key words: cyberviolence, domestic violence, ECtHR, digital violence, human rights.

Сучасний розвиток інформаційно–комунікаційних технологій та активне використання цифрових платформ зумовили появу нових форм протиправної поведінки, які реалізуються в онлайн–середовищі. Однією з таких форм є кібернасильство, яке набуває все більшого поширення як у публічному просторі, так і у сфері сімейних відносин. Використання електронних засобів комунікації для переслідування, контролю, психологічного тиску, шантажу, залякування чи поширення приватної інформації свідчить про трансформацію традиційних форм

насилюства та необхідність адаптації правових механізмів реагування до нових цифрових викликів.

Особливість кібернасилюства полягає в тому, що воно здійснюється за допомогою інформаційно–комунікаційних технологій, а його наслідки можуть бути значно тривалішими, ніж у випадку офлайн–насилюства. Поширення образливого або інтимного контенту в мережі Інтернет часто має необмежене коло осіб, а цифрові матеріали можуть зберігатися тривалий час та повторно використовуватися, що спричиняє повторну віктимізацію потерпілої особи.

Ще у 2018 році Спеціальний доповідач Ради ООН з прав людини з питань насилюства щодо жінок, його причин і наслідків у доповіді про насилюство в Інтернеті щодо жінок і дівчат наголосив, що форми насилюства, які здійснюються із використанням інформаційно–комунікаційних технологій, набувають дедалі більшого поширення. У документі зазначено, що сучасні цифрові технології трансформують способи комунікації між людьми та створюють нові цифрові простори, у межах яких можуть реалізовуватися різні форми насилюства. Зокрема, акцентується увага на тому, що технології дозволяють вчиняти насильницькі дії дистанційно, анонімно та без фізичного контакту із жертвою [1].

У доповіді Спеціального доповідача підкреслюється, що кібернасилюство щодо жінок охоплює будь–які акти гендерно зумовленого насилюства, які здійснюються, посилюються або поширюються за допомогою цифрових технологій. До найбільш поширених форм такого насилюства віднесено кіберпереслідування, доксинг, секс–шантаж, тролінг, неузгоджене поширення інтимного контенту, використання фейкових акаунтів, погрози та інші прояви цифрового контролю чи приниження. Також наголошується, що цифровий контент може швидко поширюватися по всьому світу та практично не підлягати повному видаленню, що суттєво посилює негативні наслідки для потерпілої особи [1].

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття кібернасилюства. Водночас більшість дослідників розглядають його як умисні агресивні дії, що здійснюються із використанням засобів електронних комунікацій та спрямовані на приниження, залякування, переслідування або психологічний вплив на особу. Комітет Конвенції про кіберзлочинність визначає кібернасилюство як використання комп’ютерних систем для спричинення, сприяння або погрози насилюством щодо осіб, що може призводити до фізичної, сексуальної, психологічної чи економічної шкоди [2].

Серед характерних ознак кібернасилюства слід виділити: агресивний характер поведінки, використання інформаційно–комунікаційних технологій, спрямованість на приниження чи психологічний тиск. Крім того, кібернасилюство часто має систематичний характер та супроводжується відчуттям постійного контролю або небезпеки для потерпілої особи.

У сучасній науці до форм кібернасильства відносять: надсилення електронних повідомлень із погрозами чи образами; незаконний доступ до електронних акаунтів; злам електронної пошти чи соціальних мереж; створення та використання фейкових профілів; розповсюдження неправдивої чи конфіденційної інформації; поширення інтимних фотографій або відео без згоди особи; кіберсталкінг; кібербулінг; онлайн–переслідування та інші форми цифрового контролю [3].

Особливо небезпечним є кібернасильство у сфері домашніх відносин, оскільки воно нерідко виступає продовженням офлайн–насильства. Кібернасильство дозволяє кривднику здійснювати контроль над потерпілою особою навіть після припинення особистого контакту. Використання GPS–відстеження, доступ до соціальних мереж, контроль електронного листування чи поширення інтимних матеріалів стають інструментами психологічного впливу та маніпуляції.

Важливе значення для формування сучасного підходу до розуміння кібернасильства має практика Європейського суду з прав людини. Так, у справі «Бутуруга проти Румунії» ЄСПЛ вперше визнав кібербулінг різновидом насильства щодо жінок [4]. Заявниця стверджувала, що її колишній чоловік без дозволу отримував доступ до її електронної пошти, соціальних мереж, приватного листування та копіював особисті фото і відео. Попри це, національні органи влади не розглядали такі дії в аспекті домашнього насильства та фактично не забезпечили належного захисту заявниці.

У зазначеному рішенні ЄСПЛ наголосив, що домашнє насильство не обмежується виключно фізичним насильством, а охоплює також психологічне насильство, переслідування та інші форми контролю над особою. Суд зазначив, що незаконне стеження за листуванням партнера, втручання в його цифрові акаунти та маніпуляція особистою інформацією можуть становити прояви домашнього насильства.

Ще одним важливим рішенням у цій сфері є справа «Володіна проти Росії». У даній справі заявниця скаржилася на відсутність належного захисту з боку держави від кібернасильства, яке здійснював її колишній партнер. Зокрема, йшлося про публікацію інтимних фотографій без згоди особи, створення фейкових профілів, кіберпереслідування та GPS–відстеження.

ЄСПЛ визнав, що зазначені дії порушують право особи на повагу до приватного життя, гарантоване ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд підкреслив, що держава має позитивний обов'язок забезпечити ефективний захист потерпілих від кібернасильства, а також належне розслідування відповідних діянь.

Особливо важливим є те, що у справі «Володіна проти Росії» ЄСПЛ фактично визначив основні форми кібернасильства щодо жінок, серед яких: злам акаунтів, видавання себе за іншу особу, цифрове переслідування, спостереження, погрози, поширення конфіденційної чи інтимної інформації та інші прояви

цифрового контролю. Суд наголосив, що онлайн–наси́льство є тісно пов’язаним із офлайн–наси́льством та становить одну із форм домашнього насильства.

Практика ЄСПЛ свідчить про поступове формування міжнародного підходу, відповідно до якого кібернаси́льство розглядається як самостійний різновид насильства щодо особи. Водночас важливо враховувати, що кібернаси́льство має власну специфіку, яка проявляється у використанні цифрових технологій як засобу вчинення протиправних дій, можливості дистанційного впливу на потерпілу особу та складності усунення наслідків такого впливу [5].

Варто також зазначити, що у 2022 році Європейська комісія запропонувала державам–членам ЄС посилити заходи реагування на кібернаси́льство щодо жінок та забезпечити криміналізацію відповідних проявів протиправної поведінки [6]. Це свідчить про міжнародне визнання суспільної небезпечності кібернаси́льства та необхідності формування ефективних механізмів протидії йому.

У рішенні Валківського районного суду Харківської області від 04 грудня 2023 року у справі № 615/2288/23 простежується важливий підхід до розуміння психологічного та цифрового компоненту домашнього насильства [7].

Суд встановив, що після розірвання шлюбу колишній чоловік систематично здійснював щодо заявниці психологічне насильство, яке проявлялося у погрозах фізичною розправою, нецензурній лексиці, переслідуванні та контролі. Особливу увагу у справі привертає використання цифрових засобів комунікації та відеозаписів як інструменту психологічного впливу. Зокрема, кривдник записував відео за участю дітей, під час яких змушував їх повторювати образливі та нецензурні висловлювання щодо матері.

У контексті дослідження кібернаси́льства це рішення є показовим, оскільки демонструє використання інформаційно–комунікаційних технологій для здійснення психологічного тиску та приниження постраждалої особи. Хоча суд прямо не використовує термін «кібернаси́льство», фактичні обставини справи свідчать про наявність елементів цифрового насильства, а саме використання відеофіксації та електронних засобів комунікації як способу психологічного впливу на заявницю та дітей.

Суд наголосив, що психологічне насильство включає словесні образи, погрози, переслідування, залякування та інші дії, які викликають у постраждалої особи побоювання за власну безпеку чи завдають шкоди психічному здоров’ю. Важливим є те, що суд врахував ризик негативного впливу на психічний стан дітей через їх залучення до приниження матері та використання їх як інструменту психологічного тиску.

Значення даного рішення для аналізованої тематики полягає також у тому, що суд застосував обмежувальний припис, який передбачав, зокрема, заборону вести листування, телефонні переговори та контактувати із постраждалою особою через інші засоби зв’язку. Це свідчить про визнання судом того, що засоби

електронної комунікації можуть використовуватися як інструмент домашнього насильства та потребують відповідного правового реагування.

Аналізоване рішення підтверджує сучасну тенденцію розширення підходів до розуміння домашнього насильства та врахування цифрових способів психологічного впливу. Воно демонструє, що навіть за відсутності прямого нормативного закріплення терміна «кібернасильство» судова практика фактично визнає окремі його прояви як форму психологічного домашнього насильства.

Таким чином, кібернасильство є сучасною формою насильницької поведінки, яка характеризується використанням інформаційно–комунікаційних технологій для здійснення психологічного, емоційного чи іншого протиправного впливу на особу. Аналіз міжнародних документів, наукових підходів, вітчизняної судової практики та практики ЄСПЛ свідчить про те, що кібернасильство у сфері сімейних відносин має всі ознаки домашнього насильства.

Враховуючи специфіку кібернасильства, його суспільну небезпечність, поширеність та сучасну практику ЄСПЛ, доцільним є виокремлення кібернасильства як самостійної форми домашнього насильства. Такий підхід сприятиме удосконаленню кримінально–правових механізмів реагування, забезпеченню ефективного захисту потерпілих осіб та приведенню національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини.

Перелік використаних джерел:

1. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective (A/HRC/38/47, 18 June 2018). Original: English. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/184/58/PDF/G1818458.pdf?OpenElement>
2. Cybercrime Convention Committee (T-CY). URL: <https://rm.coe.int/t-cy-mapping-study-on-cyberviolence-final/1680a1307c>.
3. Руфанова В. Гендерно зумовлене кібернасильство в світлі практики Європейського суду з прав людини. Knowledge, Education, Law, Management. 2021. № 6 (42). С. 212.
4. Buturugă V. Romania (Requête no 56867/15). 11 février 2020. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-200842%22%7D>
5. Степаненко О. В. Кібернасильство як форма домашнього насильства. Держава та регіони. Серія: Право. 2022. № 4 (78). С. 224–228. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.34>
6. Пропозиція Європейської комісії щодо директиви щодо боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством від 08 березня 2022 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>
7. Рішення Валківського районного суду Харківської області від 04 грудня 2023 року у справі № 615/2288/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115361482>